

Eilandgebied Bonaire

Jaarverslag 2004
Commissie Marien Milieu

Kralendijk, april 2005

Inhoud

1. Inleiding
2. Samenstelling commissie
3. Vergaderingen
4. Adviezen
  - Adviezen over beleid en vergunningen marien milieu
  - Adviezen over vestigingsvergunningen
  - Adviezen over uitgifte in erfpacht en bouwvergunningen
5. Evaluatie
  - Beleidsontwikkeling
  - Beleidsuitvoering
  - Capaciteit en middelen
  - Communicatie en handhaving

Jaarverslag 2004 van de Commissie Marien Milieu

1. Inleiding

Dit is het vierde jaarverslag van de Commissie Marien Milieu. De commissie adviseert het Bestuurscollege over bescherming en beheer van de onderwaterwereld.

Het beleidskader voor natuur- en milieubescherming nadert zijn voltooiing doordat het Bestuurscollege het concept Milieubeleidsplan heeft goedgekeurd. Het plan is vervolgens aan de Eilandsraad voorgelegd voor vaststelling, maar dit is in het verslagjaar niet gebeurd.

2. Samenstelling commissie

De Verordening Marien Milieu (A.B. 1991, no.8) bepaalt in artikel 1 dat er een commissie van advies is voor het beheer van het marien milieu: de Commissie Marien Milieu (CMM). De commissie bestaat uit vijf leden die op grond van hun deskundigheid worden benoemd. De commissie brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan het Bestuurscollege over bepalingen in de Verordening Marien Milieu en over het beheer van het marien milieu in het algemeen.

In 2004 bestond de commissie uit de volgende personen:

- Dhr. P.T.J.M. Montanus (vz.) Afdeling Milieu- en Natuurbeheer van DROB
- Dhr. C.J.J. Pourier (Bsc) Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling van DROB
- Dhr. Capt. L.O. Statie Havenmeester
- Dhr. E. Statia Zelfstandig watersportondernemer
- Dhr. K.A.F. Scherptong LVV

Bij de vergaderingen van de commissie is de manager van het Bonaire National Marine Park (BNMP) aanwezig. In januari 2004 was dat dhr. drs. M. Schuit. Van februari t/m augustus werden de vergaderingen gevolgd door mw. C. E. Beukenboom (algemeen directeur STINAPA) en vanaf september 2004 was de nieuwe marinepark manager aanwezig: dhr. R. de Léon.

3. Vergaderingen

De commissie vergadert in principe één keer per maand. In 2004 is de commissie 10 keer bijeen geweest voor reguliere vergaderingen.

4. Adviezen

Ter bescherming van het onderwaterpark zijn in de Verordening Marien Milieu een aantal regels vastgelegd. Een aantal handelingen zijn onderworpen aan een vergunningenregime en het is mogelijk ontheffing te verlenen op een aantal verbodsbepalingen.

Zo is een vergunning benodigd voor het construeren van pieren, platforms, trappen, zeeweringen e.d., het plaatsen van boeien en het doen van (wetenschappelijk) onderzoek. Bij het opstellen van de adviezen over pieren e.d. maakt de commissie gebruik van de Richtlijnen Marien Milieu zoals deze vastgesteld zijn door het Bestuurscollege in december 1993.

4.1. Adviezen over beleid en vergunningen marien milieu

In het verslagjaar heeft de commissie 28 adviezen aan het Bestuurscollege uitgebracht. Dat zijn er 13 minder dan in 2003. Het gaat in 2004 om 15 positieve adviezen en 6 negatieve. Daarnaast zijn 7 adviezen uitgebracht in de categorie "diversen" en "handhaving", waarover later meer. In bijna alle gevallen heeft het Bestuurscollege besloten conform de adviezen van de commissie. Drie keren heeft het college een ander besluit genomen en één keer is geen besluit genomen.

Afwijzende adviezen worden door de commissie waar mogelijk voorzien van alternatieven of suggesties ter verbetering van de aanvragen. De aanvrager kan daarmee zijn voordeel doen.

In de volgende tabel zijn de adviezen aan het college uitgesplitst naar 8 categorieën, wordt de aard van het advies weergegeven en het besluit van het college vermeld.

Adviezen uitgebracht door de CMM in 2004

CATEGORIE	AANTAL	ADVIES CMM	BESLUIT BC
1. Pieren	7	4 positief 3 negatief	6 conform advies 1 afwijkend
2. Platforms e.d.	2	1 positief 1 negatief	1 conform advies 1 afwijkend
3. Zeeweringen e.d.	2	2 positief	2 conform advies
4. Trappen	-	-	-
5. Duikactiviteiten	4	2 positief 2 negatief	4 conform advies
6. Onderzoek	6	6 positief	6 conform advies
7. Diversen	6	n.v.t.	5 conform advies 1 geen besluit
8. Handhaving	1	n.v.t.	1 afwijkend
Totaal	28	15 positief 6 negatief 7 n.v.t.	24 conform advies 3 afwijkend 1 geen besluit

Toelichting

Bij de bouw van pieren, platforms, trappen en zeeweringen langs de kust van Bonaire moet niet uit het oog worden verloren dat het hierbij gaat om bouwen in een wettelijk beschermd natuurpark. Dit is een unieke situatie die niet zonder meer vergelijkbaar is met andere kustgebieden elders ter wereld.

In de categorie **pieren** zijn dit jaar 7 vergunningaanvragen ingediend. Het gaat onder meer om één nieuwe pier voor een duikcentrum en 3 aanvragen om herstel als gevolg van geleden schade door de orkaan Ivan, die op 8 september op honderden kilometers afstand langs het

eiland trok. Één aanvraag om herstel is afgewezen. Het betrof een particuliere pier die bestond uit opgestapelde rotsblokken. Dergelijke pieren zijn niet meer toegestaan. Ook voor herstel dient men te voldoen aan de criteria in de Richtlijnen Marien Milieu uit 1993. Voor privé pieren geldt een zeer streng regime. De aanvraag voor pieren om beter toegang te hebben tot het water of om te zwemmen, worden niet gehonoreerd. Voor het aanleggen van een bootje is de optie van een meerboei beschikbaar.

Verder heeft de commissie negatief geadviseerd over de bouw van een pier in het havengebied. Dit advies is gebaseerd op bestendig beleid en vanwege veiligheidsredenen. Al eerder, in 1999, 2000 en 2002, zijn vergunningaanvragen voor een pier op deze plaats afgewezen. Dit keer heeft het bestuurscollege echter anders beslist.

Daarnaast is een verzoek afgewezen om een al afgegeven vergunning voor de bouw van een pier te verlengen. Een vergunning voor de constructie van een bouwwerk is één jaar geldig.

Pieren beter na Lenny

De golfslag van de orkaan Ivan in 2004 heeft veel minder schade aan de pieren veroorzaakt dan Lenny bijna vijf jaar geleden. Dit is mede te danken aan de gedegen manier waarop de pieren tegenwoordig worden gebouwd. Als gevolg hiervan is de stormschade minder groot en ondervindt ook het onderwaterpark minder schade van kapot geslagen pieren.

Nieuwe Bonaireaanse pieren bestaan uit een harde constructie en een zachte constructie. Hard is de basisconstructie: de geheide pijlers en het houten of stalen frame. De pijlers bestaan uit geheide stalen buizen die worden opgevuld met gewapend beton. Zacht is het houten dek. Het houten dek kan van tevoren bij een stormwaarschuwing worden weggehaald. Dit soort pieren zijn als een grashalm in een storm: de natuurkrachten hebben er geen vat op. Als het dek niet van tevoren is door de eigenaar is weggehaald, kunnen de golven de planken wegspoelen. Ook dan blijven de pijlers en het frame onaangetast en is de schade te overzien.

Uitzondering op deze regel zijn zware industriële pieren, zoals de pieren van de havens en van het vliegveld. Pieren die bestaan uit opgestapelde stenen zijn verboden. De zee trekt zo'n pier helemaal uit elkaar. Behalve dat pieren met een houten dek minder schade oplopen, zijn ze ook goedkoper om te bouwen.

In de categorie **platforms** is negatief geadviseerd over de bouw van een platform op een plaats waarvan in 2000 om veiligheidsredenen was besloten om geen bouwactiviteiten toe te laten. De aanleiding hiervoor waren de grote vernielingen die de orkaan Lenny eind 1999 ter plaatse heeft aangericht. Het bestuurscollege is nu op dit besluit teruggekomen.

In de categorie **zeeweringen** ging het in beide gevallen om bescherming van de kust van Belnem. Dit gebied heeft het bij 'windreversals' en bij orkanen over het algemeen zwaar te verduren. In het ene geval ging het om maatregelen tegen hoge golven en in het andere geval om voorzieningen die verdere ondermijning van de kust moeten tegengaan.

In de categorie **duikactiviteiten** gaat het om vergunningen voor het vestigen van een duikcentrum, het transport en het begeleiden van duikers in het onderwaterpark. Voor deze activiteiten gelden sinds jaren moratoria. Deze zijn ingesteld naar aanleiding van het rapport van de Commissie Pourier (1992) en een studie van de Wereldbank. Vanwege het streven naar het behoud of verbetering van de kwaliteit van de koraalriffen rond Bonaire, mag

het aantal duiken in het onderwaterpark niet toenemen. In één geval is positief geadviseerd omdat het ging om de overname van een bestaand bedrijf, waardoor de status quo gehandhaafd blijft. In het andere geval ging het om een bestaand resort dat geleidelijk is gegroeid en inmiddels beschikt over meer dan 100 bedden en bar- en restaurantfaciliteiten. De redenering is dat een resort van dergelijke omvang op Bonaire als 'divers paradise' wel over een duikcentrum dient te kunnen beschikken.

Een nieuw beleidselement is dat de vergunning wordt verbonden aan een geldigheidsduur van 5 jaren. Tot dusver werden dergelijke vergunningen verstrekt voor onbepaalde duur. In de praktijk blijkt dat de vergunninghouder zich na een aantal jaren niet meer bewust is dat hij een vergunningplichtige activiteit uitoefent. Bovendien raakt de betreffende vergunning vaak zoek zodat deze niet meer aan de handhavers/toezichthouders kan worden getoond. Om dit verschijnsel tegen te gaan en tegelijkertijd de bureaucratie zoveel mogelijk te beperken, heeft het bestuurscollege een geldigheidsduur van 5 jaren ingevoerd.

In de categorie **onderzoek** zijn 6 vergunningen verleend. Het betreft onderzoek naar zee-egels, schelpdiertjes, aanwas van steenkoralen, roofvissen en zeeschildpadden. Ook voor onderzoekers geldt een streng regime. De impact van hun onderzoek op het leven in zee moet minimaal zijn en het onderzoek moet zo mogelijk bijdragen aan een verbeterd beheer van het onderwaterpark. Uiteraard worden de onderzoekers verplicht over hun studie te rapporteren aan de beheerder van het onderwaterpark en aan de overheid. Ook wordt hen gevraagd een persbericht uit te sturen of een lezing te houden, zodat geïnteresseerden op het eiland kennis kunnen nemen van de aard van de studie en de stand van de wetenschap op dit punt. Alleen in het geval van het onderzoek naar zeeschildpadden is hieraan gevolg gegeven.

De Sea Turtle Conservation Bonaire (STCB) heeft het meerjarig onderzoek naar de populatie van zeeschildpadden rond het eiland met succes voortgezet. De schildpadden worden voorzien van 'tags' (merkjes) en soms zelfs van zenders zodat hun gangen kunnen worden nagegaan. Doordat de bevolking nauw wordt betrokken bij het onderzoek, kon iedereen ook in 2004 kennis nemen van de omzwervingen van de schildpadden Funny, Stinapa, Tom en Extra. In het kader van de campagne "Proteha nos tortuganan" werden tal van activiteiten ontplooid die de kennis over zeeschildpadden en de betrokkenheid van de bevolking bij de bescherming van deze dieren heeft vergroot.

In 2004 heeft het Bestuurscollege ingestemd met het voorstel van de commissie om vergunningverlening voor onderzoeken te mandateren aan het Hoofd van de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer. Dit heeft tot gevolg dat de vergunningverlening op dit punt sneller en doeltreffender verloopt.

In de categorie **diversen** is onder meer geadviseerd over 5 bolders voor cruiseschepen in het havengebied, kajakken in de mangroves van Lac, het traditioneel ankeren van vissersschepen en een tentoonstelling in het onderwaterpark.

In de categorie **handhaving** is in het vorige jaarverslag melding gemaakt van de moeizame LAR-procedures¹ rond bestuursdwang. In dat kader heeft de commissie dit jaar een advies uitgebracht om een bezwaarschrift niet ontvankelijk te verklaren. Het bestuurscollege heeft echter een ander besluit genomen.

Daarnaast heeft de commissie in het kader van de handhaving twee brieven verstuurd, één over het tegengaan van oliemorsingen en één over illegale werknemers in de duikbranche. De

---

¹ LAR = Landsverordening Administratieve Rechtspraak (A.B. 2001, no. 79).

klacht over illegale werknemers is ter kennis gebracht van de 'Task force coördinering opsporingsactiviteiten'.

4.2. Adviezen over vestigingsvergunningen

Naast de directe advisering over het marien milieu stelt de commissie op verzoek van de Dienst Economische Zaken en Arbeidsaangelegenheden (DEZA) adviezen op over vestigingsvergunningen voor bedrijven die op de een of andere manier met de Verordening Marien Milieu te maken hebben.

In het verslagjaar ging het om 18 adviezen, 3 meer dan vorig jaar. De advisering betreft bedrijfsdoelen zoals het geven van duikinstructie, het vervoer en het begeleiden van duikers in het onderwaterpark, het verzorgen van charters voor zeilen, vissen en duiken, het uitvoeren van snorkeltrips en boottrips en dergelijke. Sommige bedrijven, zoals duikscholen en bedrijven die duikers vervoeren of begeleiden, hebben zowel een vestigingsvergunning als een vergunning op grond van de Verordening Marien Milieu nodig. Voor deze activiteiten geldt echter sinds jaren een moratorium. Dit is ingesteld naar aanleiding van het rapport van de Commissie Pourier (1992) en een studie van de Wereldbank. Vanwege het streven naar het behoud of verbetering van de kwaliteit van de koraalriffen rond Bonaire, mag het aantal duiken in het onderwaterpark niet toenemen. Een andere reden voor het moratorium is de marktverzadiging in de duikbranche en het waarborgen van de kwaliteit van bestaande duikondernemingen.

DEZA gebruikt de adviezen van de commissie in de advisering aan het Bestuurscollege. Er is echter nauwelijks terugkoppeling, zodat de commissie over het algemeen in het ongewisse verkeert over de wijze van advisering van DEZA aan het college en over de besluitvorming binnen het college. Ondanks overleg hierover is de situatie nog nauwelijks verbeterd. Wel zijn met DEZA afspraken gemaakt over verbetering van de voorlichting aan ondernemers in een vroeg stadium.

4.3. Adviezen over uitgifte in erfpacht en bouwvergunningen

Wat op het land gebeurt kan ook grote invloed uitoefenen op het marien milieu. De commissie wordt daarom soms ook ingeschakeld bij de advisering over bouwvergunningen voor constructies aan de rand van het marine park. De afgelopen jaren is ook een toenemende belangstelling waarneembaar voor toeristische ontwikkelingen in de omgeving van Lac. Lac en omgeving is een beschermd wetland van internationale importantie (Ramsar site).

Bovendien heeft de Eilandsraad in het Structuurplan vastgelegd dat op en rond Lac alleen dagrecreatie mag plaats vinden en dat geen permanente bebouwing is toegestaan. In het verslagjaar heeft de commissie mede geadviseerd over de bouw van een restaurant en verzoeken om grond in erfpacht voor een 'eco-resort' en een hotelvakschool te Sorobon. De bouw van een eco-resort is afgewezen, over beide andere aanvragen heeft het bestuurscollege nog geen besluit genomen.

5. Evaluatie

De thema's in voorgaande jaarverslagen van de Commissie Marien Milieu werden aangeroerd, zijn alle nog actueel: trage beleidsontwikkeling, gedoogsituaties, moeizame handhaving en kwalitatieve achteruitgang van de koraalriffen. Gelukkig is er ook verbetering te bespeuren. Positief is de voortdurende aandacht voor het Rioleringsproject Kralendijk. Daarnaast is voortgang geboekt in de totstandkoming van integrale wetgeving voor natuurbeheer. In het verslagjaar is veel aandacht uitgegaan naar duurzame (rif)visserij. Het uitblijven van een eilandelijk visserijbeleid daarentegen blijft echter zorgen baren. Het bestuurscollege heeft in 2004 een Commissie voor bezwaarschriften geïnstalleerd.

Aan de hand van 4 thema's wordt hieronder teruggeblikt op het verslagjaar 2004.

Extreme weersomstandigheden

In september 2004 heeft Bonaire te maken gehad met het passeren van de **orkaan Ivan**. De materiële schade was in zijn algemeenheid minder groot dan de schade door Lenny in 1999. De schade aan de natuur was aanzienlijk, vooral aan de zuidoost kust en ten noorden van Sabadeco. Veel koralen werden beschadigd of vernield. Als gevolg van zandafgravingen langs de kust, kon de zee op sommige punten honderden meters landinwaarts dringen.

In november werd Bonaire getroffen door **aanhoudende hevige regenval** die grote overstromingen tot gevolg had. De gebrekkige afwatering zorgde voor veel overlast en het onderwaterpark had te lijden onder grote modderstromen als gevolg van erosie.

De Commissie Marien Milieu heeft bij DROB en BNMP aangedrongen op een **gedegen evaluatie** van het gebeurde.

5.1. Beleidsontwikkeling

De belangrijkste beleidsontwikkeling in 2004 is ongetwijfeld het BC-besluit tot verhoging en uitbreiding van de *toegangsgelden voor het onderwaterpark*. Na ruim 12 jaren wordt een aanbeveling uit het Rapport Pourier (1992) opgevolgd en wordt de toegangsprijs voor duikers verhoogd van \$10 naar \$ 25. Daarnaast wordt een toegangsprijs van \$ 10,- voor overige gebruikers geïntroduceerd. De nieuwe tarieven treden per 1 april 2005 in werking.

STINAPA moet de inkomsten volgens de wet gebruiken voor beheer van de natuurparken. Naast de gebruikelijke beheerskosten van het onderwaterpark zijn een aantal nieuwe ontwikkelingen te voorzien waarvoor ook financiering moet worden gevonden. Denk aan de nominatie voor de Wereld Erfgoedlijst, het ontwerpen en uitvoeren van beheersplannen voor onderwaterpark (BNMP), Klein Bonaire en Lac, de introductie van Fish Protected Areas en het ontwerpen en uitvoeren van monitoringsprogramma's.

Het streven naar een nominatie van het onderwaterpark voor de *Wereld Erfgoedlijst* van de UNESCO is van groot belang voor het duurzame beheer van het park en vormt een belangrijke stimulans voor het toerisme. De nominatie in voorbereiding staat bekend onder de naam Las Islas del Caribe Sur; een grensoverschrijdende voordracht van de gezamenlijke onderwaterparken van Bonaire, Curaçao, Las Aves en Los Roques. In het verslagjaar zijn de voorbereidingen gecontinueerd.

De nominatie brengt met zich mee dat *beheersplannen* voor het onderwaterpark, voor Lac en Klein Bonaire moeten worden ontwikkeld. Door personele mutaties binnen de staf van het BNMP en gebrek aan financiën zijn in het verslagjaar hiermee geen vorderingen gemaakt.

Het *Project Riolerings Kralendijk* is in 2004 de fase ingegaan van het gedetailleerd ontwerp. De volgende fase is de aanbesteding van de uitvoering. Al bij het vaststellen van de haalbaarheidsstudie in 2003 is een voorbehoud gemaakt ten aanzien van de nutriëntenvrucht in de kwetsbare kustgebieden. Hiernaar moet nader onderzoek worden verricht (de nutriëntenstudie). Voor deze studie is een programma van eisen opgesteld, maar de aanbesteding heeft nog niet plaatsgevonden.

In maart 2004 heeft een consultant, met oog op het opstellen van een plan van aanpak, een inventarisatie uitgevoerd van de terreinen waar het eilandgebied een belangrijke eigen verantwoordelijkheid draagt. Het gaat om: normstelling, wet- en regelgeving, tariefstelling, communicatie en regenwaterstructuurplan.

In 2004 heeft een aantal hotels aangegeven dat ze niet zijn geïnteresseerd in de afname van gezuiverd irrigatiewater. Hierdoor wordt de financiële haalbaarheid van de plannen aangetast. In de loop van het jaar hebben de milieuorganisaties zich uit het project teruggetrokken. Zij hebben met hulp van het Wereld Natuur Fonds een 'second opinion' gevraagd aan UNESCO-IHE te Den Haag. Dit rapport is in het verslagjaar uitgebracht, maar nog niet besproken.

Medio 2004 is een delegatie van vissers en de marine park manager van St. Lucia naar Bonaire gekomen om hun ervaringen op het gebied van *duurzame rifvisserij* (fish protected areas) over te dragen. Later heeft een delegatie van Bonaire een bezoek aan St. Lucia gebracht. De uitwisseling wordt als succesvol beschouwd.

In oktober 2004 is met hulp van het Ministerie van VSO en LVV Curaçao een korte inventarisatie uitgevoerd naar van de visserijsector van Bonaire om inzicht te krijgen in de totale vangst, visserij-inspanning en samenstelling van de vangst. Het eilandgebied tracht de vismonitoring voort te zetten. De Commissie Marien Milieu probeert de totstandkoming van een *duurzaam visserijbeleid* te bevorderen.

In september 2003 heeft het Bestuurscollege een verbod op *kite surfen* in Lac ingesteld. Het verbod werd uitgevaardigd met het oog op de veiligheid en natuurbescherming. In samenspraak met belanghebbenden is vervolgens gezocht naar een alternatieve locatie. Mogelijkheden hiertoe zijn gevonden bij de duikplaats Tori's Reef. In het verslagjaar is samen met belanghebbenden gewerkt aan een convenant over een voorkeurslocatie voor kite surfen. In augustus 2004 was het concept-convenant gereed voor ondertekening. Inmiddels hadden de 'kite boarders' echter een stek gevonden bij de duikplaats Atlantis en voelden weinig voor ondertekening van het convenant.

Samen met DROB heeft de commissie in 2003 een ongevraagd advies verstrekt over de aanleg van *kunstmatige stranden*. Over dit onderwerp heeft het college toen geen besluit genomen, maar om nader advies gevraagd. Omdat het veel moeite kostte om de gevraagde informatie op tafel te krijgen, is het niet gelukt dit nader advies gedurende het verslagjaar te verstrekken. In de ontworpen Richtlijn kunstmatige stranden wordt ervan uitgegaan dat dit soort stranden niet samengaan met het streven naar het behoud van koralen. Slechts in uitzonderlijke gevallen en onder strenge voorwaarden zouden kunstmatige stranden kunnen worden aangelegd. De commissie hoopt dat in 2005 wel tot besluitvorming op dit punt kan worden gekomen.

In november 2004 is met juridische ondersteuning van het Ministerie van LNV uit Nederland door DROB, STINAPA en JAZ gedurende een week hard gewerkt aan de totstandkoming van de Verordening natuurbeheer. Deze verordening biedt een integraal wettelijk kader voor de bescherming van gebieden en van dier- en plantensoorten. Ook wordt zo de doorwerking van zes verdragen geregeld. Deze wetgeving had al in 2001 van kracht moeten zijn.

5.2. Beleidsuitvoering

Net als in het voorgaande jaar heeft STINAPA in 2004 via een *Zorgcontract* subsidie van het Eilandgebied gekregen. Door het verhogen en het uitbreiden van de toegangsgelden voor het onderwaterpark kan STINAPA vanaf 2005 echter financieel onafhankelijk van de overheid opereren.

In 2003 is discussie ontstaan over de noodzaak van *veiligheidsinspecties* van (locaties van) buffertanks bij duikscholen. Er zijn indicaties dat grote buffertanks van minstens 3 tot 4

duikcentra zelden of nooit worden gekeurd. Dit kan een groot veiligheidsrisico opleveren. Om die reden stelde de commissie een inventarisatie op van buffertanks zonder geldig keurmerk. Vervolgens moeten maatregelen worden genomen. Onduidelijk is echter welke overheidsinstantie belast is met het toezicht hierop.

In de voorgaande jaarverslagen heeft de commissie kritiek geuit op de *slecht gedocumenteerde vergunningaanvragen* op grond van de Verordening Marien Milieu en de Verordening vestigingsregeling voor bedrijven. Hierin is weinig tot geen verandering gekomen.

Sommige bedrijven, zoals duikscholen en bedrijven die duikers vervoeren of begeleiden, hebben zowel een vestigingsvergunning als een vergunning op grond van de Verordening Marien Milieu nodig. Voor deze activiteiten geldt echter sinds jaren een moratorium. In het verslagjaar is met DEZA tevergeefs getracht tot een *verbeterde afstemming* tussen beide beleidsterreinen te komen. Wel zijn met DEZA afspraken gemaakt over betere voorlichting aan ondernemers in een vroeg stadium.

5.3. Capaciteit en middelen

Vanaf februari tot september 2004 heeft een interim-manager voor het onderwaterpark gefunctioneerd. De commissie heeft in februari in een brief aan het bestuur van STINAPA haar verontrusting kenbaar gemaakt over de *continuïteit* ten aanzien van het beheer van het onderwaterpark. Gedurende de afgelopen drie jaren zijn er evenzoveel managers actief geweest. Deze situatie heeft vertraging in de beleidsontwikkeling tot gevolg. Zo kon het concept-beheersplan Lac uit 2003 nog niet worden vastgesteld. Ook andere plannen lopen vertraging op, zoals het beheersplan BNMP, het beheersplan Klein Bonaire, een plan voor duurzame (rif)visserij, duurzame karkovisserij en een BNMP monitoringsprogramma.

De *structurele onderbezetting* van de Afdeling Milieu- en Natuurbeheer van DROB, zoals ook al gesignaleerd in voorgaande jaarverslagen, heeft zich in 2004 voortgezet. Zoals uit dit jaarverslag mag blijken, legt de zorg voor het mariene milieu een groot beslag op de huidige capaciteit van 2 beleidsmedewerkers. Het formatieplan voor de afdeling bestaat uit 7 fte. De werving voor een nieuw hoofd van de afdeling is mislukt. De huidige onderbezetting heeft vertragende effecten op prioritaire projecten zoals de nieuwe verordening natuurbeheer, de evaluatie en revisie van het Natuur Beleidsplan, het rioleringsproject, de afvalwaterverordening, integraal kustzonebeheer en monitoring.

5.4. Communicatie en handhaving

Meer en *planmatige aandacht voor communicatie* (voorlichting) is dringend gewenst, met name voor het creëren van draagvlak voor maatregelen zoals visserijbeleid en het rioleringsproject.

De inwerkingtreding van de vernieuwde regelgeving (Eilandsverordening natuurbeheer Bonaire), de evaluatie van het Natuurbeleidsplan, het opstellen van een geactualiseerd Natuurbeleidsplan voor de komende planperiode van 5 jaren en de implementatie van het rioleringsproject bieden een goede gelegenheid voor de overheid om samen met STINAPA en andere partners een voorlichtingsplan op te stellen en uit te voeren.

Door verbeterde samenwerking tussen beleidsmakers, handhavers en het Openbaar Ministerie (OM) wordt getracht de handhaving op peil te brengen. In het verslagjaar is een schikking getroffen voor het zinken van de voormalige viskotter 'Our Confidence', iets ten noorden van de jachthaven bij Harbour Village.

Een probleem is nog steeds dat manager en rangers van het onderwaterpark geen politiebevoegdheid hebben.
In 2004 heeft het bestuurscollege een *commissie voor bezwaarschriften* ingesteld. Wellicht kunnen LAR-procedures nu efficiënter verlopen dan in het verleden het geval was.